

A Kúria gyakorlatából

BERKES BÁLINT

Fundamental Rights Cases of the Curia of Hungary between 1 December 2018 and 31 March 2019

Between 1 December 2018 and 31 March 2019, the adjudicating panels of the Curia of Hungary examined the implementation of the following fundamental rights issues: the right to use reasonable force to protect one's person or property from imminent bodily harm or against the peril with which one is threatened at the hands of an aggressor (Article V of the Fundamental Law of Hungary), the right to freedom of thought and conscience [Article VII, paragraph (1) of the Fundamental Law of Hungary], freedom of expression and freedom of the press [Article IX, paragraphs (1) and (2) of the Fundamental Law of Hungary], and the right to have one's affairs handled impartially, fairly and within a reasonable time by the authorities [Article XXIV, paragraph (1) of the Fundamental Law of Hungary].

A Kúria ítélező tanácsai 2018. december 1-je és 2019. március 31-e között az Alaptörvény alapvető jogokat és kötelességeket szabályozó *Szabadság és felelősség* című fejezetéhez kapcsolódóan több alapjog érvényesülését vizsgálták, így döntést hoztak a jogtalan támadással szembeni ellenállás jogát, a gondolat és lelkiismeret szabadságát, a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságát, valamint a tisztességes ügyintézéshez való jogot érintő ügyekben.

A jogtalan támadással szembeni ellenállás jogával (az Alaptörvény V. cikke) a Kúria három büntetőügyben foglalkozott.

Az első ügyben az elsőfokú ítélettel megállapított – és a másodfokú bíróság által is irányadónak tartott – tényállás szerint a terhelt megjelent a sértett egy korábbi kisajátítási telekvitával érintett ingatlanánál és kifogásolta az ott folyó munkálatokat, majd folyamatos szitkozódás közepette a sértettet egy alkalommal tenyérrel arcon ütötte. A sértett az így elszenvedett, nyolc napon belüli gyógytartamú sérülés miatt hatályos magánindítványt terjesztett elő. Az elsőfokú bíróság ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki garázdaság és testi sértés vétségében. A bíróság jogi álláspontja szerint a terhelt, akit nem ért támadás, közterületen, nappal, több személy munkavégzése során tanúsított hangos szitkozódással és személy elleni erőszakkal járó magatartást, amely kirívóan közösséggellenes és megbotránkozás, illetve riadalom kiváltására objektíve alkalmas volt. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet érdemben helybenhagyta.

A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt a bűnösség megállapítása miatt felmentésért, másodlagosan a határozat hatályon kívül helyezése és az elsőfokú bíróság új eljárás lefolytatására kötelezése iránt. Indokai szerint az elsőfokú bíróság nem derítette fel a tényállást, amely megállapításakor releváns tényeket értékelés nélkül hagyott, a bizonyítékokat okszerűtlenül mérlegelte és indokolási kötelezettségének sem tett eleget. A másodfokú bíróság iratellenesen, ugyancsak okszerűtlen mérlegelés alapján hozott döntést, amikor elvetette a védelem érveit. Sérelmezte, hogy úgy állapították meg a terhelt bűnösségét, hogy a garázdaság törvényi tényállási elemei hiányoznak: a felrótt magatartás nem volt sem kihívóan közösségellenes, sem megbotránkozás vagy riadalom kiváltására alkalmas. Ugyanakkor figyelmen kívül hagyta a bíróság, hogy a terhelt jogos védelmi helyzetben cselekedett, és emiatt vele szemben büntethetőséget kizáró ok állapítható meg.

A Legfőbb Ügyészség a felülvizsgálati indítványra reagáló átiratában többek között azt rögzítette, hogy a büntethetőséget kizáró okként felvetett jogos védelmi helyzetre hivatkozás a tényállásban foglalttól eltérő tényeken alapul, mivel a tényállás nem rögzít olyan tény, miszerint a sértett megütötte volna a terheltet.

A Kúria a terhelt védője által benyújtott felülvizsgálati indítványt a garázdaság törvényi tényállási elemei hiánya tekintetében alaposnak találta, ennek következtében ítéletével a terheltet az ellene garázdaság vétsége miatt emelt vád alól felmentette, a terhére megállapított testi sértés vétsége miatt pedig megrovásban részesítette. Határozatának indokolásában hivatkozott Magyarország Alaptörvényének V. cikkére, amely kimondja, hogy mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához. A jogtalan támadással szembeni ellenállás ezért nem kivételes lehetőség, hanem az Alaptörvény szerint mindenkit megillető természetes alapjog. Az önvédelem alapjogát a büntető anyagi jogban a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) a 22. §-ában írtak szerint büntethetőséget kizáró okként érvényesíti.

A Kúria a felülvizsgálat során a következőket emelte ki. „A védekezést támadás előzi meg. Az elhárítás válasz a támadásra. A védekezés azért jogos, mert a támadás jogtalan. A jogosan védekező a jogot védi a jogtalansággal szemben. Korábbi – ám máig igaz – magyarázat szerint erőt alkalmaz az erőszak ellen. A támadás olyan tevékenység, amely megvalósítja valamely bűncselekmény (szabálysértés) törvényi tényállásának ismérveit. A támadás objektív ismérve annak jogtalansága. A jogtalan támadás elhárításának kockázatát, következményeit a támadónak kell viselnie. A jogtalan támadás általában erőszakos, az elhárító cselekmény pedig mindig kényszerű. Amennyiben a jogtalan támadás ténye megállapítható, úgy az elhárítás szükségessége nem vitatható. Az elhárítás szükségességének a mértéke azonban – a Btk. 22. § (3) bekezdése szerint – túlléphető. Ha van jogtalan támadás, akkor annak az elhárítása szükséges. Az elhárító cselekmény is tevékenység, aktív szembeszegülés a támadással. A szükségesség azt jelenti, hogy a védekezőnek a jogtalan támadás elhárításához

enyhébb védekezési mód nem állt rendelkezésére, mint amelyet alkalmazott. A védekező cselekmény jogszerűségének egyetlen kritériuma a szükségesség.” (4/2013. BJE jogegységi határozat, EBH 2018.B.11.) A Kúria megállapította, hogy az indítvány jogos védelemre történő hivatkozása, az ezzel kapcsolatban felhozott védői érvek nem voltak alaposak (a Kúria Bfv.III.1.255/2018/12. számú ítélete).

A második ügyben az elsőfokú bíróság ítéletével a II. rendű terheltet bűnösnek mondta ki közúti veszélyeztetés büntetében. A másodfokú bíróság a II. rendű terhelt bűnössége tekintetében az elsőfokú ítéletet helybenhagyta. A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen – védője útján – a II. rendű terhelt terjesztett elő felülvizsgálati indítványt a bűnösség törvénysértő megállapítása miatt, bűncselekmény hiányában felmentése és közúti veszélyeztetés szabálysértésének megállapítása, másodlagosan a jogos védelem megállapításával felmentése, harmadlagosan a közúti járművezetéstől eltiltás mellőzése, negyedlegesen a közúti járművezetéstől eltiltás B kategóriájára korlátozása érdekében.

A II. rendű terhelt felülvizsgálati indítványának indokai szerint az irányadó tényállásból a bíróságok téves következtetést vontak le a bűnösségére. A II. rendű terhelt körülírta, hogy mi előzte meg és mi követte a felrótt cselekményt. A felrótt cselekmény előtt rettegett az agresszív, italozó, őt többször bántalmazó I. rendű terhelttől, aki ellen zaklatás miatt feljelentést is tett, mert fejének szétverésével és hozzátartozói agyonlövésével fenyegetőzött. A felrótt cselekményt követően ő hívta azonnal a rendőrséget, kért segítséget. Az I. rendű terhelt megjelent a bűncselekményi helyszíntől pár kilométerre lévő házának udvarán, ahol tovább fenyegetőzött, az udvart csak annak hatására hagyta el, hogy ő gáz riasztópisztollyal a levegőbe lőtt, de az utcán is folytatta a fenyegetőzést, a kiabálásnak a rendőrség kiérkezése vetett véget. Állította, hogy a szándékossága nem terjedt ki a közúti veszélyeztetés büntetetének elkövetésére, gondatlan cselekménye legfeljebb *közúti veszélyeztetés szabálysértésének* minősülhet. Alapvetően azonban arra hivatkozott, hogy a bűnösséget kizáró jogos védelmi helyzetben volt. Volt férje lesben állva várakozott rájuk. Szándéka az volt, hogy megijessze, megfélemlítse, testi épségüket veszélybe sodorja. Végignézte, hogy kis híján többször megpróbálta leszorítani az útról a sértettet, majd felé indult. Iratellenes és logikátlan tényállásbeli megállapítás, hogy az I. rendű terhelt csak beszélni, az indítókulcsot kivenni akarta, miként az bírói okfejtés is, vagyis az, hogy ne lett volna az I. rendű terheltnek támadó szándéka. Az I. rendű terhelt agresszív, feldúlt, érzelmileg labilis volt, és ordítva kérdőre vonta az általa feltételezett új kapcsolata miatt. Jogtalan támadást intézett ellene. Ő azt próbálta elhárítani, védekezett, védte saját életét, testi épségét, le akarta rázni az autóban „félíg” bent lévő I. rendű terheltet, el akarta hagyni a helyszínt. Köztudomású, hogy a járműbe beugrás és ordibálás igen könnyen halálos kimenetelű balesetet okozhat, és annak is fennállt a konkrét veszélye, hogy súlyos sérelem következzen be a testi épségében, egészségében.

A Legfőbb Ügyészség átiratában a felülvizsgálati indítványt alaposnak találta, kifejtette, hogy az eljáró bíróságoknak érdemben kellett volna vizsgálniuk, hogy a II. rendű terhelt jogos védelmi helyzetben cselekedett-e.

A Kúria a II. rendű terhelt felülvizsgálati indítványát alaposnak ítélte, és az eljárt bíróságok ítéletét megváltoztatva a II. rendű terheltet felmentette az ellene közúti veszélyeztetés büntette miatt emelt vád alól. Határozatának indokolásában rámutatott arra, hogy az irányadó tényállás szerint az I. rendű terhelt a személygépkocsijával előbb a sértett mögött haladt, a II. rendű terheltet megelőzte, majd a sértettet – ki-tartó módon – többszörösen próbálta a főútról leszorítani. A leszorítási próbálkozásokkal a sértett sérelmére a közúti veszélyeztetés büntetést követte el, ami – és ennek jelentősége van – nem más, mint jogtalan támadás. Ennélfogva a II. rendű terhelt azonnal tisztába került azzal, hogy aktuálisan az I. rendű terhelt olyan állapotban van, amelyben képes más – legalábbis – testi épségét közvetlenül sértő magatartás tanúsítására. Ezután a nyilvánvalóan a sértettért aggódó II. rendű terhelt megállt a főút közepén. Az I. rendű terhelt pedig derékig behajolt a II. rendű terhelt személygépkocsijának lehúzott jobb első ablakán, hogy leállítsa a motort és „tisztázza” a II. rendű terhelt és a sértett közötti viszony kérdését. A szükségképpen feldúlt állapotban lévő I. rendű terhelt tehát behatolt a II. rendű terhelt fizikai és lelki magánszférájába. Az I. rendű terhelt e magatartása – mivel megelőzőleg a sértett személye ellen már jogtalan támadást intézett – folytán a kétségtelenül ijedt és menthető okból felindult II. rendű terhelt számára felismerhetővé tette, hogy immár az ő személye elleni, azzal közvetlenül fenyegető jogtalan támadással áll szemben.

A megtámadott nem köteles kitérni a jogtalan támadás elől [a Btk. 22. § (4) bekezdése]. A megtámadottnak az Alaptörvényben kimondott és a Btk.-ban konkretizált alanyi joga van a védekezésre. A II. rendű terhelt pedig élt a védekezés jogával, midőn a személygépkocsijával megindult, azzal rövid távon többször fékezett, balra és jobbra kormányzott, amivel sikerült elérnie az I. rendű terhelt „távozását”, aki végül kilökte magát a gépjárműből. A II. rendű terhelt ezáltal elhárította annak a kiszámíthatatlan következményekkel járó veszélyét, hogy – legalábbis – testi épsége ne sérüljön. Az I. rendű terhelt ugyan nem sérült meg, ám ez messzemenőig közömbös, ugyanis a jogtalan támadás elhárításának kockázatát, következményeit a támadónak kell viselnie (4/2013. BJE jogegységi határozat indokolásának 1. pontja). A II. rendű terhelt nem lépte túl az elhárítás szükséges mértékét, így nem vizsgálандóak a Btk. 22. § (3) bekezdésében foglaltak. A II. rendű terhelt cselekménye tehát jogos védelem, ami kizárja annak büntethetőségét (a Kúria Bfv.II.1219/2018/6. számú ítélete).

A harmadik ügyben az elsőfokú bíróság a terheltet bűnösnek mondta ki testi sértés büntetében. Az elsőfokú bíróság elvetette a terhelt azon védekezését, hogy jogos védelemben cselekedett. Kifejtette, hogy a sértett jogtalan támadást intézett egy harmadik személy ellen. Ezáltal a terhelti társaságot fenyegető magatartása miatt a terhelt is jogos védelmi helyzetbe került, ám az véget ért, mert a sértett a harmadik személy megütése után felhagyott a jogtalan támadással. Megfordult és elhagyta a közvetlen helyszínt. A sértett a terhelt visszahívására tért vissza. A terhelt a sértett visszahívásával a kölcsönös tettelegesség lehetőségét hozta létre. A terhelt a kölcsönös kihívás elfogadásával nem került jogos védelmi helyzetbe, és azért sem, mert magatartásával megtorolta a sértett harmadik személy ellen intézett jogtalan támadását.

A másodfokú bíróság mindezzel egyetértett. Annyit tett hozzá, hogy a terhelt a kihívó magatartása miatt jogos védelmi helyzetre akkor sem hivatkozhatott volna, ha ezt követően a sértett támadta volna meg.

A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a védő terjesztett elő felülvizsgálati indítványt. A Legfőbb Ügyészség átiratában a védő felülvizsgálati indítványát részben a törvényben kizártnak, részben alaptalannak találta.

A Kúria azt állapította meg, hogy a védő felülvizsgálati indítványa nem alapos. Végzésének indokolásában megállapította, hogy a sértett jogtalan támadást intézett egy harmadik személy ellen. A megtámadott megütése kapcsán keletkezett sérülést a jogerős ítéletben nem rögzítették, de ettől függetlenül a sértett ezzel a tetteleges becsületsértés vétségének törvényi tényállásába illeszkedő cselekményt követett el. A sértett azonban a jogtalan támadásával felhagyott és eltávolodott a helyszíntől. Ezzel megszűnt az a jogos védelmi helyzet, amelynek keretében a terhelt a megtámadott harmadik személy védelmére kelhetett volna. Ezt követően már a terhelt szólt az eltávozott sértett után és őt visszahívta. A sértett ezért tért vissza a helyszínre. Elfogadta a terhelt kihívását. A kölcsönös kihívás, illetve annak elfogadása mindkét fél számára a jogtalanság állapotát hozta létre (4/2013. BJE jogegységi határozat 1. pontja), és ezzel kizárta a jogos védelmet. Jogos védelem megállapítására csak akkor kerülhet sor, amennyiben a jogtalan támadást elhárító cselekmény védelmi jellegű. A terhelt azonban nem védekezett. Erre nem is volt szükség, mert aktuálisan senki nem intézett sem ellene, sem más személy ellen jogtalan támadást. Éppen ellenkezőleg, a terhelt intézett jogtalan támadást a sértett ellen, midőn őt kétszer megszurta, kifejezetten azért, hogy megtorolja a harmadik személy elleni jogtalan támadást, ami újfent kizárja a jogos védelmi helyzet fennálltát.

A ténylegesen nem védelmi jellegű és semmilyen támadás elhárításához nem szükséges terhelti cselekmény kapcsán fogalmilag kizárt a védő hivatkozása az úgynevezett szituációs jogos védelmi helyzetre, amely szerint a sértett intézett jogtalan támadást a terhelt ellen, amelyet úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna, mivel személy ellen éjjel és felfegyverkezve követték el [Btk. 22. § (2) bekezdés *a*) pontjának *aa*) és *ac*) alpontja]. Az eljáró bíróságok a kifejtettek alapján a Kúria álláspontja szerint helyesen döntöttek a jogos védelmi helyzet elvetéséről (a Kúria Bfv.II.1284/2018/7. számú végzése).

A Kúria a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságának [az Alaptörvény IX. cikkének (1) és (2) bekezdése] érvényesülését hat ügyben vizsgálta. Az egyik ügyben e szabadsághoz kapcsolódóan felmerült a gondolat és lelkiismeret szabadsága [az Alaptörvény VII. cikkének (1) bekezdése] értelmezésének szükségessége is.

Az első ügyben a Kúria egy sajtó-helyreigazítási perben a jogerős ítéletet hatályában fenntartó ítéletet hozott. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatva az alperesi médiaszolgáltatót helyreigazító közlemény közzétételére kötelezte. Érdemben azt állapította meg a másodfokú bíróság, hogy az alperes – a PK 14. számú állásfoglalásban foglaltakra is figyelemmel – az általa híresztelt tények valóságát a perben nem bizonyította. Az adott esetben az Alkotmánybíróság 34/2017. (XII. 11.)

AB határozatában foglaltak alkalmazására azonban nincs lehetőség, tekintettel arra, hogy az alperes a válaszadás lehetőségétől a felperest elzárta, az utóbb közzétenni kért közlemény közreadását megtagadta. Ezért az alperes helyreigazítási kötelezettsége a sérelmes közlések tekintetében megállapítható.

A Kúria az alperes felülvizsgálati kérelmét alaptalannak találta, és a felülvizsgálattal támadott jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. Ítéletének indokolásában hivatkozott az alperesi fenntartású állami hírügynökség országos sajtószolgálatára szabályzatának 14. pontjára, amely *A közlemény tartalmi követelményei* cím alatt a következőket rögzíti: a közlemény nem ütközhet az Alaptörvénybe vagy más jogszabályba, illetve nem lehet jogsértő, közízlést vagy közérkölcst sértő; különösen nem sértheti a közmédia szervezeteinek jóhírnevét és üzleti érdekeit, nem irányulhat a közmédia bármely szervezete vagy annak munkavállalója ellen, nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével, nem tartalmazhat faji megkülönböztetést kifejező, a kisebbségeket sértő vagy gyűlölet keltésére alkalmas tartalmat; nem tartalmazhat trágár kifejezéseket; nem tartalmazhat reklámot, kereskedelmi közleményt, üzleti szolgáltatást kínáló szöveget, bankszámlaszámot; nem tartalmazhat nyilvánvaló valótlanúságot; nem mozgósíthat konkrét politikai akcióra, tüntetésen vagy bármely rendezvényen történő részvételre, illetve adománygyűjtésre, bojkottra; nem szerepelhet benne a tervezett gyűlés, a demonstráció, illetve bármilyen rendezvény helyszíne, időpontja; továbbá nem vonatkozhat közéleti szereplőnek nem minősülő természetes személyre, kivéve a személyében érintett reagálását.

A fentiekben meghatározott tartalmi kritériumok összessége rendkívül széles körű mérlegelési lehetőséget biztosít a közlemények közzétételének engedélyezésére vagy megtagadására vonatkozó döntésmeghozatal során. Az alperes számára így biztosított tartalmi, értékelő tevékenység meghaladja az általa hivatkozott személyhez fűződő jogok védelmét, illetve a közérkölcst, közízlésnek való megfelelés szolgáltatását. Ettől függetlenül még az alperes által hivatkozott értékek védelme is a sajtószervektől elvárt felelősségvállalásra utal. A meghatározott szempontok alapján történő tartalmi válogatás az alperes által biztosított online felületen megjelenő közlemények tekintetében összességében mutat szerkesztett tartalomra. A kritériumoknak megfelelőnek minősített és kiválasztott egyes közlemények tekintetében már nincs ügyszemély jelentősége annak, hogy az alperes szerkesztői közreműködés, illetve változtatás nélkül, teljes terjedelemben teszi közzé azokat. Mindebből következően okszerűen jutott a másodfokú bíróság arra a következtetésre, hogy az országos sajtószolgálati szolgáltatás keretében megjelenő közlemények tartalmi kiválasztása és ilyen módon való összeállítása során megvalósuló tényleges ellenőrzés az alperes szerkesztői felelősségét megalapozza.

A Kúria megítélése szerint jogszabálysértés nélkül állapította meg a jogerős ítélet, hogy az alperes médiaszolgálatonak, az országos sajtószolgálati szolgáltatás keretében végzett tevékenysége pedig médiaszolgálatnak minősül, ezért sajtóhelyreigazításra kötelezhető. A Kúria e körben elvetette az alperes azon érvelését, amely szerint az Alaptörvény IX. cikkének (1) bekezdésében foglalt alapjog sérelmét

okozná az olyan jogértelmezés, amely az országos sajtószolgálati szolgáltatás keretében végzett tevékenységért a helyreigazítási kötelezettség megállapítását teszi lehetővé (a Kúria Pfv.IV.21.308/2018/4. számú ítélete).

A második ügyben a Kúria szintén egy sajtó-helyreigazítási perben hozott ítélete indokolásban értelmezte a véleménynyilvánítás szabadságának tartalmát. A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (Smtv.) 4. § (1) bekezdése értelmében Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét. A (3) bekezdés szerint a sajtószabadság gyakorlása nem valószínűsíthető meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, nem sértheti a közérkölcst, valamint nem járhat mások személyiségi jogainak sérelmével. A 10. § értelmében mindenkinek joga van arra, hogy megfelelően tájékoztassák a helyi, az országos és az európai közélet ügyeiről, valamint Magyarország polgárai és a magyar nemzet tagjai számára jelentőséggel bíró eseményekről. A médiarendszer egészének feladata a hiteles, gyors, pontos tájékoztatás ezen ügyekről és eseményekről. A 12. § (1) bekezdése értelmében, ha valakiről bármely médiatartalomban valótlantény állítanak, híresztelnek, vagy vele kapcsolatban való tényeket hamis színben tüntetnek fel, követelheti olyan helyreigazító közlemény közzétételét, amelyből kitűnik, hogy a közlés mely tényállításai valótlant, illetve megalapozatlan, mely tényeket tüntet fel hamis színben, és ehhez képest melyek a valósi tények. Az a körülmény a Kúria szerint sem vitatható, hogy az ügynevezett Czeglédy-ügy kiemelt jelentőségű közügynek minősült, azzal a sajtó széleskörűen foglalkozott. Jelen esetben a sajtó számára is az átlagosnál tágabb a tájékoztatás lehetősége. A Legfelsőbb Bíróság PK 14. számú állásfoglalásának II. pontja szerint nincs helye sajtó-helyreigazításnak, ha a sajtószerv valamely büntetőeljárás jogerős befejezése előtt a valóságnak megfelelően tájékoztatja olvasóit a vádirat tartalmáról, a nyilvános tárgyalásról vagy a nem jogerős büntetőbírói ítéletről. Az állásfoglalás rendelkezéseit a bírói gyakorlat kiterjesztően értelmezi. Ennek megfelelően amennyiben a sajtószerv a valóságnak megfelelően ismerteti a nyomozás során felmerült bizonyítékokat, vagy csak azoknak egy kiragadott részét, nem követ el jogsértést. Abban az esetben, ha a hatóságok előtt felmerült bizonyítékokról a sajtó a valósághoz hűen, az adott büntetőügy anyagát a tényeknek megfelelően tükrözve adott tájékoztatást, jogsértés nem valósul meg. Mindezekre figyelemmel azt volt szükséges vizsgálni, hogy a büntetőeljárás során felmerült-e adat arra nézve, hogy a felperest fiatalok és nyugdíjasok százainak megkárosításával gyanúsították volna. A Kúria a felülvizsgálati kérelmet a vonatkozó jogszabályok és a bírói gyakorlat tükrében nem találta alaposnak. Álláspontja szerint a kifogásolt kitétel nem minősülhetett véleménynyilvánításnak, mind megjelenési formájában, mind tartalmában tényállítás volt, amely azt tartalmazta, hogy a jogszerű gyanú megfogalmazására jogosult hatóság meggyanúsította a felperest olyan bűncselekmény elkövetésével, amelynek külső megjelenési formája nagyszámú természetes személy megkárosítása, részükre munkabér vagy megbízási díj ki nem fizetése. A tudósításnak a korábbiak szerint összhangban kell állnia az adott eljárás aktuális állásával, ami a perbeli esetben azt jelenti, hogy a gyanúsítás tartalmát legalább köznyelvileg helyesen kell megadni,

vagy legalább azt megjelölni, hogy a nyomozás mely adata vagy irata alapozza meg a megjelölt gyanút. A bizonyítás ebben a körben az alperesi sajtószervet terhelte.

A Kúria szerint a jogerős ítélet helytállóan állapította meg, hogy a fennmaradt helyreigazítási szövegben szereplő gyanút, ennek az adatnak az összhangját a büntetőeljárás adataival az alperes nem tudta bizonyítani. A csatolt tanúvallomás ezzel a kérdéssel nem foglalkozott, és ilyen tartalmú ügyészégi tájékoztatást sem mutatták be. Minderre figyelemmel a Kúria az érdemben helytálló jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. Fontosnak tartotta hangsúlyozni, hogy határozata semmilyen módon nem jelent állásfoglalást a felperes esetleges büntetőjogi vagy esetleges jövőbeni polgári jogi felelőssége tekintetében (a Kúria Pfv.IV.21.392/2018/6. számú ítélete).

A harmadik ügyben a Kúria újfent egy sajtó-helyreigazítási perben hozott ítéletében vizsgálta a véleménynyilvánítás szabadságát és terjedelmét. Határozatának indokolásában kifejtette, hogy a bírói gyakorlat a sajtó-helyreigazítási perekben következetesen alkalmazza a Legfelsőbb Bíróság (Kúria) PK 12. számú állásfoglalásának II. és III. pontjában rögzített vizsgálati szempontokat. Ennek megfelelően a kifogásolt sajtóközleményt a maga egészében kell vizsgálni. A kifogásolt közléseket, kifejezéseket nem formális megjelenésük, hanem valós tartalmuk szerint kell megítélni. A közlemény egymással összetartozó részeit összefüggésükben kell értékelni, és az értékelésnél tekintettel kell lenni a társadalmilag kialakult közfelfogásra. A jogosult személyének megítélése szempontjából közömbös részletek, lényegtelen pontatlanságok, tévedések nem adnak alapot helyreigazításra. Véleménynyilvánítás, értékelés, bírálat, valamint a társadalmi, gazdasági, politikai, tudományos vagy művészeti vita önmagában ugyancsak nem lehet helyreigazítás alapja. A Kúria egyetértett az eljárárt bíróságokkal abban, hogy a perben eldöntendő alapvető kérdés jogi szempontból az volt, hogy az alperesek részéről egy korábbi felperesi nyilatkozat kapcsán a szabad véleménynyilvánítás keretei között közéleti kérdésben megengedett véleményt nyilvánítottak-e, vagy pedig valótlan és helyreigazítandó tényállításokról volt szó a kifogásolt alperesi közleményben.

A felperes alapvetően arra hivatkozott, hogy valótlan tényállítás történt, és utalt arra is, hogy az alkalmazott címnek, illetve felvezető címnek (lead) önálló értéke van a helyreigazítás szempontjából, e részt a kialakult gyakorlat szerint külön is vizsgálni szükséges, márpedig ezek a kifogásolt részek valótlan tényállítást tartalmaznak, mivel a felperes a cikkben megítélt nyilatkozatában nem jósolt káoszt, illetve politikai válságot. Az alperes álláspontja ezzel szemben az volt, hogy a cikket a maga egészében kell vizsgálni, és abból egyértelműen megállapítható, hogy a politikai közszereplőnek minősülő felperes korábbi sajtónyilatkozatát értékelték a véleménynyilvánítás megengedett keretein belül politológus szakértő közreműködésével.

A Kúria álláspontja szerint a perbeli esetben a jogerős ítélet álláspontja a helytálló és megfelel a következetes bírói gyakorlatnak. A Kúria a változó olvasói szokásokra is figyelemmel önmagában nem kívánta azt vitatni, hogy a címekben a felvezető címeknek önálló „helyi értéke” van, és ezt az időközben megszületett 8/2018. (VII. 5.) AB határozat indokolása is megerősítette. Ez azonban nem szünteti meg a cím és a cikk

együttes vizsgálatának szükségességét. A cím alapján a cikk egészét megítélni csak kivételes esetben lehet, a címet alapvetően nem lehet elszakítani a cikk egészétől. Ehhez képest a jogerős ítélet helytállóan helyezkedett arra az álláspontra, hogy meg kell vizsgálni azt, hogy a perbeli cikk egésze miként kommentálja a felperesnek a civil rációban tett nyilatkozatát, és a kifogásolt kitételek ehhez képest tényállításnak vagy véleménynek minősülnek. A Kúria szerint a jogerős ítélet helytállóan helyezkedett arra az álláspontra, hogy összességében véleményről, értékelésről van szó a felperes által adott sajtónyilatkozatot illetően. Mind a cikk címe és alcíme, mind pedig a politológusi nyilatkozat értékelésnek minősül. A felperesnek mint közéleti szereplőnek nyilvános megnyilatkozását értékelték.

A következőket bírói gyakorlat értelmében a vélemény és az értékítélet a véleménynyilvánítási szabadság lényegi részét képezi, amely közéleti, közpolitikai ügyekben csak kivételesen korlátozható. Az Alkotmánybíróság több esetben kifejezte azt, hogy az értékítéletre, az egyén személyes véleményére a véleménynyilvánítási szabadság minden esetben kiterjed, függetlenül attól, hogy a kifejtett vélemény értékes vagy értéktelen, igaz vagy hamis, érzelmeken vagy észérveken alapul. A kifejtett vélemény akár megrökönytető, megrökönydést keltő is lehet. Ilyen körülmények között a jogerős ítélet a Kúria szerint megalapozottan jutott arra a következtetésre, hogy a kifejtett vélemény közéleti vita keretében nem ütközik jogszabályba és nem ad helyreigazításra alapot (a Kúria Pfv.IV.21.961/2018/4. számú ítélete).

A negyedik ügyben a Kúria egy rongálás vétsége miatt indult büntetőeljárásban foglalkozott a véleménynyilvánítás szabadságával. Végzésének indokolásában rámutatott arra, hogy a rongálás úgynevezett nyitott törvényi tényállás, ami azt jelenti, hogy a törvény nem határozza meg kimerítően az elkövetési magatartást, hanem annak csupán két fajtáját, a rongálást és a megsemmisítést rögzíti. Az idegen vagyontárgy megrongálása és megsemmisítése azonban többféle károkozó magatartás révén történhet. „A megrongálás a dolog állagának olyan károsítását jelenti, amelynek folytán annak értéke az eredeti állapothoz képest csökken. Ennél a fordulathoz nem feltétlenül szükséges, hogy a károsítás a vagyontárgy használhatóságára kihasson, azt kizárja, hanem az is elegendő, ha a fizikai behatás a dolog esztétikai megjelenését és ezáltal az értékét csökkenti (például gépkocsi fényezésének megsértése, épület falának festékekkel történő elcsúfítása).”¹ A vagyontárgy felületén elhelyezett felületbevonat alapvetően a támadott idegen vagyontárgy külső megjelenésének, állapotának háborítatlanságához fűződő vagyoni érdek védelme szempontjából képez büntetendő magatartást.

Az irányadó tényállás szerint a terheltek akarategységben, számukra idegen vagyontárgyon előidézett sérelemmel okoztak szabálysértési értékhatárt meghaladó kárt. Nem merülhet fel az alkalmatlan tárgyon elkövetés, és olyan megállapítás sem tehető, miszerint azon sérelem nem okozható. Következésképpen a nekik felrótt cselekmény tényállásszerű. A véleménynyilvánítás szabadsága a büntetőjogi felelősségre

1 KÓNYA István szerk. (2018): *Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó. 1394–1395.

vonás általános akadályának nem tekinthető. Alapjoggyakorlásra hivatkozás önkényt nem igazolhat. A terhelteknek felrótt magatartás, a rongálásban részvétel jogellenes és társadalomra veszélyes. Cselekményük büntetendőségének, valamint büntethetőségüknek a törvényi feltételei hiánytalanok voltak. Ezért a bűnösségükre levont következtetés, a felrótt cselekmény jogi minősítése és az alkalmazott intézkedés is törvényes volt (a Kúria Bfv.III.1.408/2018/10. számú végzése).

Az ötödik ügyben a Kúria egy személyiségi jog megsértése miatt indított perben a jogerős ítéletet hatályában fenntartó ítéletet hozott.

A felperes keresetében azt kérte megállapítani, hogy az alperesek megsértették a gondolat és lelkiismeret, valamint a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát, a más véleményen lévők megkülönböztetésének tilalmát, továbbá az emberi méltóságát azzal, hogy bizonyos években október 23-tól egy hétig a 4-es és 6-os villamosokon az ajtókat rázárva arra kényszerítették, hogy aktuálpolitikai előadást hallgasson az '56-os eseményekről. Kereseti kérelmében többek között az alperesek jogsértéstől való eltiltását kérte.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította, a felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság jogerős ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét a per főtárgya tekintetében helybenhagyta. A jogerős ítélet indokolása szerint a felperes az '56-os történelmi eseményre vonatkozó véleményét politikai vagy egyéb meggyőződése szerint magáénak vallhatta, a villamoson elhangzott közlések elfogadására senki nem kényszerítette, véleménye megalkotásában, illetve kinyilvánításában senki nem korlátozta. A villamoson elhangzott közlésekre vonatkozó véleményalkotáshoz, azokkal való azonosuláshoz vagy szembehelyezkedéshez semmilyen hátrány még közvetetten sem volt kapcsolható a perbeli nem vitatott tényállás alapján. A felperesnek az Alkotmány 60. § (1) bekezdésében és az Alaptörvény VII. cikkének (1) bekezdésében biztosított gondolati, lelkiismereti szabadságához való joghoz, az Alkotmány 61. § (1) bekezdése és az Alaptörvény VIII. cikkének (1) bekezdésében biztosított véleménynyilvánítás szabadságához való joghoz és a hátrányos megkülönböztetés tilalmához való alapjoghoz kapcsolódóan a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:42. §-a szerinti általános személyiségvédelem keretében a személyisége semmilyen sérelmet nem szenvedett el. A véleménynyilvánítás szabadságának nem része a mások véleményétől való feltétlen tartózkodás, a tudomásszerzés kizárása. A nem kívánt vagy vitatott információról, véleményről való tudomásszerzés önmagában kényszerítésnek, a magánautonómia megsértésének nem minősül, politikai plakátok, híradások, köztéren történő felszólalások által mindennapos eseménynek tekinthető. Ezek a jelenségek személyiségi jogsértést az audiovizuális kommunikációs eszközök világában nem valósítanak meg. A két villamosmegálló között egy nemzeti ünnep kapcsán elhangzó, akár vitatható történelmi eseményekre vonatkozó hangbemondás az emberi méltóságot sértő kényszerítésnek, a személy autonómiájának, integritásának megsértését okozó beavatkozásnak nem tekinthető. A tömegközlekedés önkéntes igénybevételére, a közlés jellegére, időtartalmára figyelemmel nem minősül

olyan cselekménynek, amely a felperest a személyiségét meghatározó valamely lényeges meggyőződésével összeegyeztethetetlen cselekvésre készítené.

A felperes felülvizsgálati kérelme folytán eljáró Kúria a felülvizsgálattal támadott jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. Határozatának indokolásában leszögezte, hogy az eljáró bíróságok az általános személyiségvédelem anyagján, az emberi méltóságon keresztül meghivatkozott Alkotmányban, illetve Alaptörvényben biztosított alapjogok sérelmének hiányát helytállóan állapították meg. A gondolat, lelkiismeret és véleménynyilvánítás szabadságához való jogot nem sérti az egyén meggyőződésétől eltérő vélemény, politikai nézet kinyilvánítása. Az emberi méltóság megsértésére pedig az a helyzet, hogy két megálló között a tömegközlekedési eszközön zárt ajtók mellett kényszerült a felperes hallgatni a közleményt, ugyancsak nem alkalmas. Az emberi méltóság sérelmét általában az egyén személyiségének lényegét alkotó vonások alapján történő megnyilvánulás teszi megállapíthatóvá. A felperes által sérelmezett helyzet a felperest emberi mivoltában nem alázta meg, és a kényszerítés sem volt megállapítható, miután a következő megállóban a felperes a járművet szabadon elhagyhatta (a Kúria Pfv.IV.20.082/2018/12. számú ítélete).

A hatodik ügyben a Kúria ismételen egy személyiségi jog megsértése miatt indított perben határozta meg a véleménynyilvánítás szabadságának tartalmát és terjedelmét.

A Kúria szerint a jogerős ítélet helytállóan állapította meg, hogy a felperes politikai párt alelnökéként, illetve EP képviselőjeként egyértelműen közéleti szereplőnek minősül. Ugyancsak helytállóan állapította meg a jogerős ítélet, hogy a felperes közszereplőként magasabb tűrésű kötelezettséggel kell, hogy bírjon. Összességében a felperesről nem állítják azt és nem is keltenek olyan hamis látszatot, hogy bármilyen módon saját személyében bűncselekményt követett volna el, az érintett ingatlan bérbeadása pedig valós tény akkor is, ha a bérleti szerződés aláírója a felperes házastársa volt. A személyes kapcsolatra, a házastársi vagyonközösségre figyelemmel a közéleti szereplő felperesnek valóban számolnia kellett okszerűen azzal, hogy a bérbeadással kapcsolatban – amely a tulajdoni lap szerint tulajdonában álló ingatlannal kapcsolatos – kérdéseket kaphat, illetve akár politikai ellenfelei oldaláról különböző véleményeket tesznek közzé. A Kúria szerint helytállóan állapította meg a jogerős ítélet, hogy az alperesi médium részéről egyetlen esetben sem lépték túl a még megengedhető véleménynyilvánítás kereteit. Az értékelésnél nyilvánvalóan nem a felperes szubjektív sértettségérzéséből kell kiindulnia a vizsgálatnak, hanem külső, objektív szemléletmódot kell alkalmazni a bíróságnak (PK 12. számú állásfoglalás). Az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) AB határozata értelmében a jogilag megengedett vélemény lehet akár túlzó, meghökkentő is. A véleménynyilvánítás szabadságához való jog a véleményt annak érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védi. A kifejtett vélemény tehát lehet igaz vagy hamis, értékes vagy értéktelen, alapulhat érzelmen vagy észérveken egyaránt.

A politikai közbeszéd változása kapcsán a bírói gyakorlat a perbelinél sokkal élesebb, keményebb megfogalmazásokat is a véleménynyilvánítás körébe sorol (például „maffiabaloldal”, „közpénzek ellopása”) azzal, hogy azt a közszereplő tűrni köteles.

A Kúria szerint összességében a cikkek nem állítják, hogy a felperes közvetlenül bűncselekmény elkövetésében vett volna részt, nem követelik ezzel kapcsolatban felelősségre vonását, hamis látszat sem keletkezik a bérbeadás valós tényét illetően. Mindezekre figyelemmel a Kúria szerint a jogerős ítélet helytállóan következtetett arra, hogy a közlések nem sértették a felperes jó hírnevét, vagyis a kereset jogalapja hiányzik. A jogalap hiányára figyelemmel abban is megalapozottan járt el a jogerős ítélet, hogy ehhez képest az igényelt jogkövetkezményekkel nem foglalkozott (a Kúria Pfv.IV.20.053/2018/8. számú ítélete).

A tisztességes ügyintézéshez való jog [az Alaptörvény XXIV. cikkének (1) bekezdése] értelmezése a Kúriát több mint húsz hasonló jellegű, falugondnoki szolgáltatással kapcsolatos perben foglalkoztatta.

A Kúria e perekben azt állapította meg, hogy sérti az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (Áht.) 60/A. § (1) bekezdését az a hatósági határozat, amely nem a tényálláshoz igazodó arányos visszafizetési kötelezettséget ír elő, ezért a jogerős ítéletek helyesen állapították meg az állami támogatás egészére előírt, a felperesi önkormányzatokat terhelő visszafizetési kötelezettség jogellenességét. Az arányosítás kötelezettsége nemcsak az Áht. 60/A. § (1) bekezdéséből, hanem az Alaptörvény XXIV. cikkének (1) bekezdésébe foglalt tisztességes ügyintézéshez való jogból is következik. Az Alaptörvény R) cikkének (2) bekezdése értelmében az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek, a 28. cikk pedig a bíróságok számára előírja, hogy a jogalkalmazás során a jogszabályokat az Alaptörvénnyel összhangban kell értelmezni. A Kúria megítélése szerint ezek az alaptörvényi kötelezések a közigazgatási perben eljáró bírót – figyelembe véve a közigazgatási per azon sajátosságát is, hogy a bíróság az objektív jogrend védelme érdekében is eljár – arra kötelezik, hogy a nyilvánvaló alaptörvényi összefüggéseket vegye figyelembe akkor is, ha alaptörvényi hivatkozást a beadványok nem tartalmaznak. A jogrendszer Alaptörvénnyel összhangban való fenntartása a jogalkalmazói jogszabály-értelmezés révén a bíróságok feladata, ez pedig feltételezi, hogy a jogalkalmazás során az Alaptörvényben foglalt jogok és alkotmányos értékek érvényesülnek. Ahogy a tagállami közigazgatási bíróságok az Európai Unió jogát kötelesek figyelembe venni ítélezésük során, függetlenül attól, hogy arra a felek hivatkoztak-e (lásd például az Európai Unió Bíróságának a C-240/98-C-244/98. számú, Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben hozott ítéletét, valamint a C-473/00. számú, Cofidis-ügyben hozott ítéletét), úgy a Kúria megítélése szerint a nemzeti jogot egységbe fogó alaptörvényi összefüggések sem maradhatnak háttérben.

A Kúria e perekben úgy ítélte meg, hogy az alperesi Magyar Államkincstár eljárása – az ügy tárgyát képező arányosítás hiánya – nincs összhangban az Alaptörvény XXIV. cikkének (1) bekezdéséből eredő tisztességes ügyintézéshez való joggal. Tisztességes eljárás mellett, önmagában a késedelmes adatközlés – azon túl, hogy a támogatás célja megvalósult, és a felperesi önkormányzatok valamennyi más jogszabályi feltételnek eleget tettek – nyilvánvaló, hogy nem járhat a támogatás egészének visszavonásával.

A tisztességes ügyintézéshez és a tisztességes eljáráshoz való jog az Alaptörvényben foglalt eljárási alapjogok. E perekben ezen alapjogi sérelmet a felperesi önkormányzatok szenvedték el. Az alapjogsérelem megállapításához elengedhetetlen volt az önkormányzatok alapjogi jogképességének vizsgálata az adott tényállások alapján. A Kúria a Knk.IV.37.944/2018/2. számú határozatában kifejtette, hogy az Alaptörvény I. cikkének (4) bekezdése szerint „[a] törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak”. Az Alaptörvény tehát kiterjeszti az alapjogok alanyainak körét a törvény által létrehozott jogalanyok, jellemzően a jogi személyek körére. A magyar jogrendszer nem különböztet meg közjogi jogi személy és magánjogi jogi személyek között, tehát alapjogi jogképessége elvileg a törvény alapján létrehozott valamennyi jogalanyra van. Az alapjogi jogképességtől meg kell különböztetni az alapjog gyakorlásához való jogot. Ezt maga az Alaptörvény is korlátok közé állítja, amikor megfogalmazza, hogy csak azokat a jogokat gyakorolhatják, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.

A Kúria e perekben is fenntartotta a Knk.IV.37.944/2018/2. számú határozatában kifejtett azon álláspontját, hogy „[a]z állam esetében azonban nem az a kérdés, hogy az alapjog gyakorlásához való jog alapján mely jogok illetik meg, s melyek nem, hanem az, hogy rendelkezik-e alapjogi jogképességgel. Hagyományos alkotmányjogi alapelv, hogy az alapjogok az állammal, az állam hatalmával szemben fogalmazódtak meg, az állami hatalom korlátait jelentik, ezért alapvetően az állammal szemben érvényesítendőek. Ebből következően az államnak nincsenek alapjogai, alapjogok nem illetik meg az állam közhatalmat gyakorló szerveit sem. Mindez következik az Alaptörvényből is, mivel a *Szabadság és felelősség* fejezeti cím alatt foglalja az alapjogokkal, és ezt követi külön fejezeti cím alatt *Az államról* szóló rész, szerkezetileg is demonstrálva, hogy az alapjogok az állami cselekvés korlátaiként jelennek meg. Alapjog hiányában pedig fogalmilag elképzelhetetlen az alapjogsérelem.”

A perbeli esetekben az eljárási jog sérelmét – az Áht. 60/A. § (1) bekezdésének nem megfelelő alkalmazását – a felperesi önkormányzatok szenvedték el. A felperesek ebben a jogviszonyban szolgáltatásszervezőként vettek részt: állami finanszírozás mellett biztosítottak falugondnoki (tanyagondnoki) szolgáltatást. E feladat önkormányzati ellátása során nem a közhatalmi jellege dominál, hiszen a köz érdekében szolgáltatást – állami támogatás fejében – alapítványok, egyházak és más magánjogi szerveződések is nyújtanak. Ezen ügyekben tehát az önkormányzatok nem a közhatalmi jogosítványaik védelmében léptek fel, hanem épp ellenkezőleg. Figyelembe kell ugyanis venni, hogy ezen ügyekben a helyi önkormányzatok felperesi pozícióban vannak a Magyar Államkincstárral szemben, azaz közhatalmi jogosítványokat az alperes gyakorol (kötelezi a támogatás visszafizetésére). Ez az eljárási pozíció igazolja a jogérvényesítés alapjogra kiterjedő jellegét. A Kúria álláspontja tehát, hogy ebben az összefüggésben felhívható a tisztességes ügyintézéshez való jog a helyi önkormányzatok oldalán, és annak sérelme is megállapítható (a Kúria Kfv.IV.35.496/2018/12., Kfv.IV.35.119/2019/3.,

Kfv.IV.35.560/2018/5., Kfv.IV.35.127/2019/3., Kfv.IV.35.115/2019/3., Kfv.IV.35.124/2019/3., Kfv.IV.35.117/2019/3., Kfv.IV.35.118/2019/3., Kfv.IV.35.121/2019/3., Kfv.IV.35.128/2019/3., Kfv.IV.35.120/2019/3., Kfv.IV.35.116/2019/3., Kfv.IV.35.133/2019/3., Kfv.IV.35.114/2019/3., Kfv.IV.35.122/2019/3., Kfv.IV.35.126/2019/3., Kfv.IV.35.113/2019/3., Kfv.IV.35.123/2019/3., Kfv.IV.35.125/2019/3., Kfv.IV.35.479/2018/4., Kfv.IV.35.509/2018/6., Kfv.IV.35.697/2018/5. és Kfv.IV.37.111/2018/6. számú végzése).